

EFEKTÍVNA VÝROBA KOMODÍT - PREDPOKLAD
KONKURENCIESCHOPNEJ POĽNOHOSPODÁRSKEJ PRVOVÝROBY
EFFICIENT COMMODITY PRODUCTION – PRESUMPTION
OF COMPETITIVE ADVANTAGE OF AGRICULTURE BASIC INDUSTRY
BACULÍKOVÁ Nina, (SR) – CEHULA Michal, (SR)

ABSTRACT

When the Slovak republic has joined the European structures, together with agriculture market expansion, there is also existence of increasing pressure on production effectiveness especially among basic industry companies.

Higher efficiency is the first presumption to competitive advantage of each producer. Limiting factor of competitive advantage in the agriculture basic industry is a level of production rate, usage of production potential and creating of conditions for implementation. The article analyzes this issue in particular agriculture commodities of agriculture basic industry in the Slovak republic.

KEY WORDS

Effectiveness, Competitiveness, Costs, Production potential, Conditions for implementation

---

ÚVOD

Vzťah nákladovosti a výnosnosti sú činitele, ktoré v prvom rade ovplyvňujú efektívnosť komodít. Determinujúci vplyv na nákladovosť majú ceny vstupov, spotreba ako i intenzita výroby. Ekonomická výnosnosť je ovplyvňovaná výškou tržieb resp. realizačnými cenami a intenzitou výroby. Nezanedbateľnou zložkou efektívnosti sú i podporné mechanizmy výroby, ktoré ovplyvňujú ekonomiku všetkých výrobkov.

Z týchto pohľadov môžeme potom vychádzať a hodnotiť, že zvládnutie problematiky nákladovosti a výnosnosti je prvým predpokladom dosiahnutia vyššej vlastnej konkurencieschopnosti.

Zvyšovanie efektívnosti je cestou k úspešnosti samotného podnikania poľnohospodárskych prvovýrobcov a k znižovaniu diferenciácie jednotlivých výrobcov v rentabilnosti výroby.

MATERIÁL A METÓDY

Faktografický materiál je analyzovaný za obdobie rokov 2004 – 2006. Bol získaný z databázy VÚEPP v Bratislave. V príspevku sú použité základné štatistické metódy, o ktoré sa opierame pri našom hodnotení.

Pri komparácií dosiahnutých výsledkov medzi prvovýrobcami SR sme súbor analyzovali podľa výrobných oblastí (KVO a HVO), kde sme chceli zistiť výsledky efektívnosti v lepších a horších výrobných podmienkach.

Cenovú komparáciu a úroveň konkurencieschopnosti sme hodnotili pomocou porovnateľnej cenovej hladiny (CPL).

$$\text{CPL} = \frac{\text{Pf}}{\text{Pd}}, \text{ kde}$$

Pf = cena výrobcu danej komodity v SR
Pd = cena výrobcu danej komodity v porovnáwanej krajine

Pri hodnotení konkurencieschopnosti sme vychádzali z podmienky, že hladina CPL nesmie prevýšiť hodnotu 0,85 resp. ceny slovenských výrobcov by mali byť minimálne o 15 % nižšie v krajine, do ktorej danú komoditu vyvážame.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Efektívnosť na každom stupni výrobnjej vertikály je zložitým procesom a vyžaduje si permanentnú a systematickú pozornosť. Vplyv prírodných podmienok, rozdielna štruktúra výroby, intenzita výroby a dôchodkovosť vytvárajú diferencované podmienky pre dosahovanie efektívnosti výroby.

Slovenskú republiku rozdeľujú prírodné podmienky na dve oblasti, ktoré predurčujú zameranie poľnohospodárskej výroby a to na intenzívny a extenzívny spôsob výroby. Z tohto pohľadu potom vychádza i hodnotenie dosahovanej efektívnosti vybraných komodít ŽV podľa výrobných oblastí SR. (tabuľka 1).

Tabuľka 1: Efektívnosť vybraných komodít podľa vybraných výrobných oblastí SR

Rok	2004			2005			2006		
	KVO	HVO	SR	KVO	HVO	SR	KVO	HVO	SR
Výroba mlieka									
úžitkovosť l.100 KD ⁻¹	1662	1163	1522	1727	1357	1578	1737	1352	1582
náklady na 100 KD	17393	13619	16272	17590	15710	16964	18569	16887	17887
VN v Sk.l ⁻¹	9,69	10,9	9,98	9,44	10,8	9,98	9,95	11,55	10,5
RC v Sk.l ⁻¹	9,52	9,55	9,56	9,85	9,88	9,87	10,19	9,73	9,92
Z-S v Sk.l ⁻¹	-0,17	-1,35	-0,42	0,41	-0,92	-0,11	0,24	-1,82	-0,58
Podpora v Sk.l ⁻¹ celkom	0,77	3,33	1,48	0,66	3,52	1,48	1,07	4,93	2,27
Výkrm HD									
úžitkovosť l.100 KD ⁻¹	83,04	70,4	81,13	81,7	84,17	83,49	74,54	69,47	79,1
náklady na 100 KD	4586	6661	4871	4296	7573	5074	4539	6172	5147
VN v Sk .kg ⁻¹	47,78	75,94	56,01	45,58	74,33	56,85	50,04	70,9	58,53
RC v Sk.kg ⁻¹	44	39,2	43,09	48,67	48,29	48,76	45,87	45,93	48,8
Z-S v Sk.kg ⁻¹	-3,78	-36,74	-12,92	3,09	26,04	-8,12	-4,17	-24,97	-9,73
Podpora v Sk.kg ⁻¹ celkom	5,28	17,61	8,58	2,48	8,45	3,56	6,73	24,96	9,91
Výkrm ošípaných									
úžitkovosť l.100 KD ⁻¹	54,7	58,26	55,3	56,83	72,82	59,08	56,63	63,2	59,96
náklady na 100 KD	2098	3020	2249	2062	3216	2149	1997	2517	2184
VN v Sk.kg ⁻¹	44,72	53,4	48,49	43,2	56,44	47,78	44,89	52,1	46,72
RC v Sk.kg ⁻¹	43,42	55,94	46,4	42,14	63,02	45,02	41,57	37,18	40,54
Z-S v Sk.kg ⁻¹	-1,3	2,54	-2,09	-1,06	6,58	-2,76	-3,32	-14,92	-6,18
Podpora v Sk.kg celkom	3,71	11,6	4,48	1,67	7,43	2,13	3,71	13,67	5,64

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR, VUEPP

Vysvetlivky: KD – kŕmne dni, VN – vlastné náklady, RC - realizačná cena, Z-S – zisk - strata, KV – kukuričná výrobná oblasť, HVO – horská výrobná oblasť

Chov dojníc v oboch výrobných oblastiach zaznamenal narastajúcu úžitkovosť v sledovanom období. V KVO vzrástla v priemere o 4 % , v HVO o 16 %. Súčasne sme ale zistili, že rast nákladov bol rýchlejší, ako nárast úžitkovosti. Takýto vývojový trend nepriaznivo ovplyvnil jednotkové náklady. Pri pomalšom náraste realizačných cien mlieka i naďalej je odvetvie výroby mlieka v oblasti stratovej výroby. Stratovosť výroby mlieka odstránila celková podpora a v roku 2006 bola priemerná rentabilita za SR 16,10 %.

V horskej výrobnjej oblasti v uvedenom roku predstavovala miera rentability vrátane podpôr až 26,93 bodu. Bez podpôr pri nižšom tempe intenzity výroby (úžitkovosti) nie je možné počítať ani v budúcnosti, že výroba mlieka sa stane efektívnou v krátkom období.

I výroba hovädzieho mäsa je neefektívna. Je ovplyvňovaná predovšetkým nižšou úžitkovosťou, vysokými jednotkovými nákladmi a realizačnými cenami, ktoré neuhrádzajú vstupy do výroby. Podpora v tomto komoditnom odvetví odstrániť iba v lepších výrobných podmienkach. V priemere resp. v horších výrobných podmienkach podpora iba tlmí stratovosť i pri pozitívnom vývoji nákladovosti (náklady mierne klesali).

Výkrm ošípaných v rokoch 2004-2006 je charakterizovaný zvyšujúcou úžitkovosťou, pričom vyššie parametre rastu sa dosiahli v horších výrobných podmienkach. Pri mierne klesajúcich jednotkových nákladoch a stagnujúcich realizačných cenách je taktiež výroba tejto komodity stratová. V priemere za SR sa táto strata prehĺbila a to z 2,76 Sk na 6,18 Sk.1kg ž.v.⁻¹.

Podpora pozitívne ovplyvnila efektívnosť iba v rokoch 2004-2005 a v roku 2006 iba v lepších výrobných podmienkach.

Druhou zložkou efektívnosti je zložka realizácie s prioritou na realizačné ceny. Ak urobíme komparáciu realizačných cien vybraných komodít medzi výrobcami ČR a EÚ -15, tak iba sporadicky realizačné ceny slovenských prvovýrobcov sú vyššie (tabuľka 2).

Tabuľka 2: Komparácia cien a hodnotenie cenovej konkurencieschopnosti (EUR/t.ž.v., EUR/tis.l)

Ceny výrobcov									
Rok	2004			2005			2006		
	SR	ČR	EÚ-15	SR	ČR	EÚ-15	SR	ČR	EÚ-15
Výroba mlieka	229,7	250,2	292	244	275,8	287,6	252,2	276	284
Jatočné býky	1072,1	1198,3	1247,1	1152,2	1386,9	1285,3	1226,9	1478	1498,4
Jatočné ošípané	875,8	1033,6	867,5	946,8	1087,5	873,9	1004,6	986,5	981,3
Jatočné kurčatá	708,1	692,4	749,7	712,4	707,8	661,2	672	677	746
Porovnateľná cenová hladina (CPL)									
Výroba mlieka	x	0,92	0,79	x	0,88	0,85	x	0,91	0,89
Jatočné býky	x	0,89	0,86	x	0,83	0,92	x	0,83	0,82
Jatočné ošípané	x	0,85	1,01	x	0,87	1,08	x	1,02	1,02
Jatočné kurčatá	x	1,02	0,94	x	1,01	1,08	x	0,99	0,9

Prameň: Zelená správa MP SR, vlastný prepočet

Pri výrobe mlieka Slovensko malo ceny mlieka na najnižšej úrovni, naopak krajiny EÚ – 15 dosahovali najvyššie ceny. Takýto cenový vývoj neprináša dostatočný objem príjmov, ale na druhej strane nižšia cena by mala byť motivujúcou pre výrobcov v smere aktívnej realizácie na výhodnejších trhoch. Podľa stanovených podmienok indexu (CPL) porovnateľnej cenovej hladiny (+ - 15%), potom v sledovanom období výroba mlieka nie je konkurencieschopná v sledovanom trhovom teritóriu.

U jatočného hovädzieho mäsa ceny výrobcov sú opäť na najnižšej úrovni v rámci porovnávaného súboru. Na konci sledovaného obdobia (rok 2006) sme sa mohli uplatniť nie iba na trhoch EÚ – 15, ale i na trhu v Česku, kde cena býkov bola o 22 % vyššia. Index CPL v roku 2006 bol v ČR na úrovni 0,83 a EÚ – 15 na úrovni 0,82.

Ceny jatočných ošípaných sa na Slovensku v roku 2006 vyšplhali na najvyššiu úroveň. Dovoz jatočných ošípaných sa mohol realizovať za nižšie ceny krajín sledovaného súboru, i keď ceny tejto komodity sa relatívne približovali na rovnakú úroveň. Dochádza k cenovému vyrovnaniu u výroby jatočných ošípaných.

U cien výrobcov hydiny nedochádza k výkyvom cenovej hladiny. Index CPL v sledovanom období bol v intervale od 0,90 do 1,08 v sledovanom časovom horizonte. V priebehu celého hodnoteného obdobia sme podľa indexu CPL nedosiahli hladinu potenciálnej cenovej konkurencieschopnosti hydiny na zahraničných trhoch.

Ceny živočíšnych produktov sú i naďalej v globále poddimenzované v porovnaní s výrobcami ČR a EÚ. Z toho vyplýva, že cenová úroveň živočíšnych produktov nevytvára tlak na rozšírenie výroby z dôvodu neefektívnosti.

Z predloženej analýzy môžeme konštatovať, že zvýšenie konkurencieschopnosti slovenských výrobcov vedie cez zvýšenie efektívnosti výroby t.j.:

- vyššie zhodnocovanie výrobného potenciálu
- znižovanie nákladovosti, znižovanie jednotkových nákladov
- realizáciu kvalitnejšej produkcie pri vyšších cenách.

ZÁVER

Výroba živočíšnych komodít po vstupe Slovenskej republiky do európskeho priestoru zaznamenala určitú ekonomickú stabilitu. I napriek tomu je realizácia výrobkov na nižšej úrovni ako u väčšiny výrobcov EÚ.

Slovenskí prvovýrobcovia majú pri zvyšovaní efektívnosti a konkurencieschopnosti rezervy predovšetkým v intenzite výroby, vo vysokej nákladovosti a nízkej produktivite práce.

Z príspevku môžeme i konštatovať, že bez podpory živočíšnej výroby by bola výroba živočíšnych komodít hlboko stratová. V súčasnosti podpory iba zmierňujú stratovosť a cenové hladiny ostatných výrobcov (ČR, EÚ – 15) sú pre slovenských prvovýrobcov iba želanou úrovňou.

ANOTÁCIA

Rozšírením poľnohospodárskeho trhu vstupom Slovenskej republiky do európskych štruktúr, sa prejavuje silnejší tlak na efektívnosť výroby predovšetkým u prvovýrobcov. Vyššia efektívnosť je prvým predpokladom konkurencieschopnosti každého výrobcu.

Za limitujúce faktory konkurencieschopnosti v poľnohospodárskej prvovýrobe považujeme úroveň intenzity výroby, využívanie výrobného potenciálu a vytvorené realizačné podmienky. Z tohto pohľadu príspevok rieši danú problematiku u vybraných komodít poľnohospodárskej prvovýroby SR.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

efektívnosť, konkurencieschopnosť, náklady, výrobný potenciál, realizačné podmienky

LITERATÚRA

1. CHRASTINOVÁ a kol.: *Diferencovaná efektívnosť slovenského poľnohospodárstva a jeho výrobných odvetví*. VÚEPP Bratislava, ISBN 978-80-8058-480-1
2. BACULÍKOVÁ, N.: Zvyšovanie efektívnosti ako predpoklad úspešnosti podnikateľských subjektov. In.: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „ Postavenie univerzity a jej výskumu v znalostnej ekonomike“*, FSEV TnU AD Trenčín, november 2007, ISBN 978-80-8075-262-0
3. BACULÍKOVÁ, N. - CEHULA, M.: Determinanty potenciálnej konkurencieschopnosti poľnohospodárskych prvovýrobcov SR. In.: *Zborník z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie “Medzinárodné vzťahy 2007 – Energetická politika EÚ a boj proti klimatickým zmenám*, FMV EU Bratislava a zastúpenie európskej komisie na Slovensku, Smolenice 29- 30.11 2007, Ekonóm, 2007, ISBN 978-80-225-2437-7,
4. www.mpsr.sk
5. www.vuepp.sk

Uvedený príspevok je spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/3805/06

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Nina Baculíková, PhD., Katedra manažmentu, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov,
TnU AD v Trenčíne, Študentská 2, 911 50 Trenčín, e-mail: baculikova@tnuni.sk

Ing. Michal Cehula, CSc., Katedra ekonomiky, Fakulta ekonomiky a manažmentu, SPU Nitra,
A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, e-mail: Michal.Cehula@fem.uniag.sk